

ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ ТА ПРАВА

ШКУРА ІРИНА СЕРГІЇВНА

УДК 330.322

ФОРМУВАННЯ І РОЗВИТОК ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У РЕГІОНІ

**Спеціальність 08.02.03 – Організація управління, планування і
регулювання економікою**

**АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук**

Дніпропетровськ–2005

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Дніпропетровському університеті економіки та права.

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор
КРАМАРЕНКО Галина Олександрівна,
Дніпропетровський університет економіки та права,
завідувач кафедри фінансів та банківської справи

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
КОЗАЧЕНКО Ганна Володимирівна,
Східноукраїнський національний університет імені
Володимира Даля, завідувач кафедри менеджменту;

кандидат економічних наук, професор
ПОДДЄРЬОГІН Анатолій Микитович,
Київський національний економічний університет,
завідувач кафедри фінансів підприємств

Провідна установа: Сумський державний університет, кафедра економіки,
Міністерство освіти і науки, м. Суми

Захист відбудеться “30” червня 2005 р. о 14.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 08.120.01 у Дніпропетровському університеті економіки та права за адресою: 49000, м. Дніпропетровськ, вул. Набережна Леніна, 18.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Дніпропетровського університету економіки та права за адресою: 49000, м. Дніпропетровськ, вул. Набережна Леніна, 18.

Автореферат розісланий “28” травня 2005 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

В.М. Шаповал

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Активізація інвестиційної діяльності – обов’язкова умова забезпечення сталого економічного зростання України. Для цього необхідна мобілізація відповідного обсягу інвестиційних ресурсів і підвищення ефективності їхнього використання.

Економічна сутність інвестицій давно досліджується представниками економічної науки. Різні підходи до проблеми інвестування почали формуватися ще в період раннього меркантилізму. В основному розглядалися питання економічного змісту інвестицій і джерел інвестиційних ресурсів. Свої праці присвятили цим проблемам такі відомі вчені як, Т. Манн, Д. Юм, У. Петті, Ф. Кене, Т. Мальтус. Дж. Мілль, Дж. М. Кейнс та інші.

Проблема здійснення інвестиційної діяльності розглядається в роботах як закордонних, так і вітчизняних економістів: Є. Бріггема, Л. Гітмана, М. Мескона, У. Шарпа, І. Бланка, О. Вожжова, О. Грабенка, Г. Козаченко, Г. Крамаренко, І. Ластовченко, А. Пересади, С. Юрія та інших.

У зв’язку з тим, що від ефективного розвитку регіонів у значній мірі залежить рівень соціально-економічного розвитку країни в цілому, виникає об’єктивна необхідність дослідження фінансового механізму інвестиційних процесів на регіональному рівні. Фінансовий механізм інвестиційних процесів реалізує комплексний підхід до активізації інвестиційної діяльності, що забезпечує мобілізацію інвестиційних ресурсів, їхній доцільний розподіл і ефективне використання, що й обумовлює актуальність теми дисертаційного дослідження, її теоретичну і практичну значущість.

Зв’язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу виконано відповідно до комплексних тем Дніпропетровського університету економіки та права: “Проблеми і перспективи становлення фінансової системи України (регіональні аспекти)” (номер державної реєстрації 0104U008353) та “Формування структури та інфраструктури ринку і реформування державного регулювання економіки в умовах трансформації системи економічних відносин” (номер державної реєстрації 0104U008830). Безпосередньо автором удосконалено систему регіональних факторів, що впливають на інвестиційні процеси; розроблено фінансовий механізм здійснення інвестиційного процесу та практичні рекомендації з активізації інвестиційної діяльності на регіональному рівні.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є наукове обґрунтування теоретичних і практичних основ формування і розвитку інвестиційних процесів у регіоні, а також розробка фінансового механізму інвестиційної діяльності в умовах ринкової трансформації економіки України.

Відповідно до поставленої мети необхідно вирішити такі завдання:

- дослідити еволюцію економічної сутності інвестицій у світовій практиці, охарактеризувати етапи їхнього формування і розвитку в Україні;
- розкрити особливості економічного розвитку країни і визначити ключові фактори успіху для переходу до інтенсивного типу її економічного зростання;

- розробити фінансовий механізм здійснення інвестиційного процесу як базовий елемент активізації інвестиційної діяльності;
- визначити інвестиційний потенціал вітчизняної економіки на основі аналізу джерел інвестиційних ресурсів на макро- і мікроекономічному рівнях;
- розробити методологічну основу оцінки впливу системи регіональних факторів на інвестиційну діяльність;
- дослідити ресурсно-галузевий потенціал і складові інвестиційного клімату регіону для виявлення шляхів активізації інвестиційної діяльності в Дніпропетровському регіоні;
- оцінити ступінь впливу інвестиційних процесів на структурну трансформацію економіки регіону на основі аналізу основних напрямків економічних перетворень;
- розробити рекомендації з подальшого розвитку регіональної інвестиційної політики з урахуванням пріоритетних напрямків трансформації економіки Дніпропетровського регіону на основі прогнозування основних показників інвестиційної діяльності.

Об'єктом дослідження виступають інвестиційні процеси в країні й у регіоні в умовах ринкової трансформації економіки України.

Предметом дослідження є теоретичні і практичні проблеми формування і розвитку інвестиційних процесів у регіоні в умовах ринкової трансформації економіки України і механізми їхнього забезпечення.

Методи дослідження. Теоретичною базою дослідження є фундаментальні роботи вітчизняних і закордонних економістів, присвячені питанням інвестування. Крім того, у роботі використані методи: *візуально-графічний* – для представлення результатів у наочній формі; *системного аналізу і наукової абстракції* – для формулювання висновків; *індукції і дедукції, аналізу і синтезу* – для аналізу інвестиційних процесів; *картографічний* – для візуалізації соціально-економічного положення регіонів і їхнього інвестиційного рейтингу; *економіко-математичні* – для розробки методичного інструментарію по оцінці впливу регіональних факторів на інвестиційний клімат і для здійснення прогнозу регіональної інвестиційної діяльності.

Інформаційною базою дослідження є дані статистичної звітності Держкомстату, Дніпропетровського обласного управління статистики; законодавчі акти України; матеріали власних досліджень автора.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в розробці та удосконаленні теоретико-методологічного забезпечення формування і розвитку інвестиційних процесів у регіоні в умовах ринкової трансформації економіки України. При цьому:

вперше:

- здійснено комплексний аналіз еволюції теоретичних підходів до сутності інвестицій і форм державного регулювання інвестиційних процесів, що дозволив виявити напрямки змін в основних елементах макроекономічного інструментарію, що використовується, і спроециувати виявлені форми цих елементів на вітчизняну економіку в умовах її ринкової трансформації;

– сформульовано поняття “фінансовий механізм інвестиційних процесів” і розроблено відповідну модель з конкретним наповненням основних елементів: фінансових методів, відповідних їм фінансових важелів, інформаційного, правового і нормативного забезпечення;

– розроблено модель прогнозування джерел фінансування інвестиційної діяльності для управління фінансовим механізмом інвестиційної програми розвитку регіону;

удосконалено:

– систему факторів, що впливають на інвестиційний клімат регіонів і динаміку інвестиційних процесів, шляхом виділення природно-ресурсних, соціально-демографічних, економічних факторів, факторів ділової активності і ризиків, які мають як кількісні, так і якісні регіональні показники;

– оцінку інвестиційного клімату регіону, розроблену на основі системи регіональних факторів інвестиційних процесів, що відрізняється прозорістю показників і гнучкістю її застосування;

– аналіз фінансового забезпечення інвестиційної діяльності на двох рівнях формування інвестиційних ресурсів – макроекономічному і мікроекономічному, необхідний для ефективного управління фінансовим механізмом інвестиційних процесів;

дістали подальшого розвитку:

– модель збільшення частки кредитів у структурі інвестиційних ресурсів, в якій використовується комплексний підхід до проблем недоступності довгострокових кредитних ресурсів, низької стійкості банківської системи, високого рівня фінансових ризиків;

– дослідження пріоритетних напрямків трансформації економіки Дніпропетровського регіону для реалізації інноваційної стратегії розвитку регіону: децентралізація управління економікою, розширення повноважень регіонів; підтримка пріоритетних напрямків в економіці; виділення шляхів мобілізації інвестиційних ресурсів.

Практичне значення одержаних результатів. Одержані в дисертаційній роботі результати спрямовані на поліпшення соціально-економічного становища в регіоні за рахунок активізації інвестиційної діяльності на основі запропонованого фінансового механізму інвестиційних процесів.

Розроблені автором пропозиції можуть бути використані органами законодавчої і виконавчої влади при формуванні регіональної інвестиційної політики, розробці програм соціально-економічного розвитку регіону. Аналітичний матеріал щодо джерел інвестиційних ресурсів може бути використаний підприємствами України при розробці інвестиційних проектів. Окремі положення і висновки дисертаційного дослідження можуть використовуватися установами науки й освіти.

Матеріали дисертаційної роботи використовуються в навчальному процесі Дніпропетровського університету економіки та права при викладанні дисциплін “Інвестування”, “Аналіз інвестиційних проектів”, “Проектне фінансування” (акт впровадження №1/1 від 06.01.05 р.).

Результати дисертаційного дослідження рекомендовані до використання Головним управлінням економіки Дніпропетровської обласної державної адміністрації (довідка №175/05-13 від 28.02.05 р.); ТОВ ВКФ “Техкомплект” (довідка №60/12 від 30.12.04 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійною, цілком завершеною роботою, виконаною одноосібно автором. Практично всі публікації по темі дисертації – індивідуальні. З опублікованих наукових праць у співавторстві в дисертації використовувалися тільки ті ідеї, положення і матеріали, що є власним дослідженням здобувача. Особистий внесок у роботах, опублікованих у співавторстві, наведено у списку опублікованих праць.

Апробація результатів дослідження. Основні висновки і результати дисертаційного дослідження доповідалися і обговорювалися на науково-практичних конференціях, а саме: Всеукраїнській науковій конференції “Шляхи активізації вітчизняного виробництва: теорія та практика, проблеми підготовки фахівців” (м. Хмельницький, 2001 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції “Підвищення ролі фінансових відносин у комплексному соціально-економічному розвитку регіону” (м. Дніпропетровськ, 2001 р.); VI Міжвузівській науково-практичній конференції “Проблеми ефективного регіонального та корпоративного управління в умовах невизначеності та динамічності зовнішнього середовища” (м. Дніпропетровськ, 2001 р.); Міжнародній науково-практичній конференції “Європейський вибір України: проблеми теорії та практики реалізації” (м. Дніпропетровськ, Україна, 2003р.); VI Міжвузівській (Всеукраїнській) науково-практичній конференції аспірантів і студентів “Проблеми розвитку фінансової системи України та Криму” (м. Симферополь, 2004 р.).

Публікації. За результатами наукових досліджень автором опубліковано 11 наукових праць, що відбивають основний зміст дисертації, загальним обсягом 4,6 умов.-друк. арк., у тому числі 6 статей у наукових журналах та збірниках наукових праць, 5 публікацій у матеріалах наукових конференцій.

Обсяг і структура роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Основний зміст дисертації викладено на 203 сторінках. Робота містить 42 таблиці, 36 рисунків. Список використаних джерел налічує 178 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі “Інвестиційні процеси в системі соціально-економічних перетворень” розглянуто еволюцію теоретичних підходів до економічної сутності інвестицій, сформульовано сутність фінансового механізму інвестиційних процесів, досліджено групи джерел інвестиційних ресурсів на макро- і мікроекономічному рівні, необхідних для досягнення цілей соціально-економічного розвитку країни.

Аналіз еволюції теоретичних підходів до сутності інвестицій і форм державного регулювання інвестиційних процесів показав, що теоретичні та практичні засади інвестицій було сформовано в основному у період з XV по першу половину XIX ст., а у даний час розширилися як трактування сутності

інвестицій, так і інструментарій державного регулювання інвестиційної діяльності.

Інерційність і екстенсивний характер економічних процесів у країні змушує шукати напрямки зростання української економіки, додержання яких допоможе перейти до якісно нового рівня економічного розвитку. До таких стратегічних напрямків доцільно віднести наступні: активізація інноваційної діяльності, структурна трансформація, стимулювання інвестицій, реформування банківської системи, розвиток фондового ринку.

Стимулювання інвестицій для істотного збільшення їхніх обсягів і підвищення якості є запорукою швидкого і якісного зростання економіки. З 1998 р. намітилася тенденція зростання темпів інвестиційних процесів, однак обсяги інвестицій недостатні для реалізації поточних і стратегічних завдань соціально-економічного розвитку країни. У зв'язку з цим слід зазначити ряд проблем, характерних для здійснення інвестиційних процесів в Україні: основним джерелом фінансування інвестицій в основний капітал є власні кошти підприємств (більше 60%); нерівномірний територіальний і галузевий розподіл інвестицій.

Проблеми активізації інвестиційної діяльності вимагають комплексного підходу до їх рішення через систему елементів, що забезпечує реалізацію усіх функцій управління інвестиційними процесами при відповідному нормативному, правовому й інформаційному забезпеченні, тобто за допомогою управління фінансовим механізмом інвестиційних процесів (рис. 1).

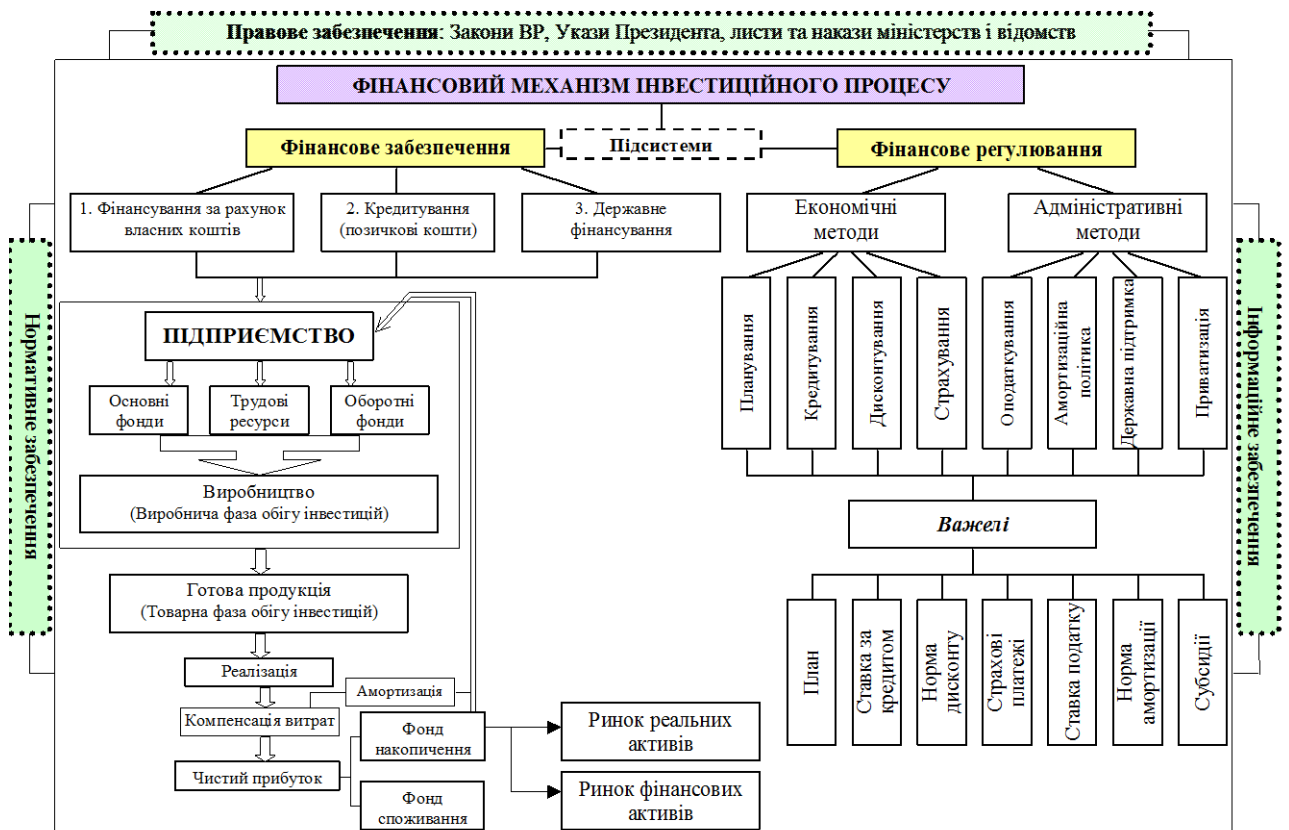

Рис. 1. Фінансовий механізм інвестиційних процесів

Сукупність можливих джерел фінансування інвестиційних процесів

забезпечує фінансові умови для належного функціонування фінансового механізму інвестиційних процесів.

Інвестиційні ресурси на макрорівні формуються з трьох основних джерел: ресурсів бюджетної системи і державних фінансових інститутів, ресурсів суб'єктів господарювання, ресурсів населення у фінансових установах.

З 1998 р. спостерігається тенденція зниження частки централізованих джерел в інвестиціях в основний капітал, що відповідає напрямкам сучасної державної інвестиційної політики.

Як ресурси державних фінансових інститутів доцільно ураховувати можливість одержання фінансових коштів при участі Української державної інноваційної компанії (УДІК). Маленька кількість і негативна динаміка інноваційних підприємств і поряд з цим об'єктивна необхідність інноваційного розвитку економіки України зумовлюють пошук можливостей фінансування інновацій через створений УДІК Банк реконструкції і розвитку.

Можливості акумулювання і використання інвестиційних ресурсів залежать від рівня розвитку фінансово-кредитної системи країни. У період з 1996 по 2003 р. спостерігається збільшення коштів населення, підприємств і організацій на рахунках у банках, що безумовно впливає на рівень інвестиційної активності в країні. У фінансово-кредитному секторі високим рівнем динамічності розвитку відрізняються страхові компанії, що знижують ризики інвесторів, самі виступають інвесторами і мають можливість акумулювати довгострокові ресурси за допомогою механізму накопичувального страхування. Величезним потенціалом по залученню тимчасово вільних ресурсів в економіку володіють інститути спільного інвестування, що мають усі передумови для подальшого успішного функціонування і розвитку: дають можливість для дрібних інвесторів одержати прибуток і диверсифікувати ризики; мають право інвестувати кошти в іноземні цінні папери або в нерухомість; підлягають спеціальному режиму оподаткування; надають можливість залучення додаткових ресурсів для особи, що їх створює.

Як джерела інвестиційних ресурсів на мікрорівні розглянуто власні, залучені і позикові кошти. Власні кошти підприємств є основним джерелом фінансування інвестиційних проектів (60–70%). Однак існує ряд проблем, пов'язаних з даною групою джерел: нецільове використання амортизаційних відрахувань, висока частка збиткових підприємств, недостатній обсяг прибутку для задоволення інвестиційних потреб. У зв'язку з цим вітчизняні підприємства звертаються до позикових джерел фінансування, серед яких все більшого розповсюдження набувають облігаційні позики.

У процесі дослідження було виділено наступні переваги залучення капіталу шляхом емісії корпоративних облігацій: прямий доступ до ринку капіталу, що зменшує вартість запозичення; можливість залучення більш "довгих" ресурсів; "гнучкість" при обслуговуванні боргу (маневрування фінансовими потоками, пов'язане з можливістю дострокового погашення отриманої позики); відсутність необхідності забезпечувати емісію заставою; можливість для емітента уникнути залежності від одного кредитора, унаслідок диверсифікованості заборгованості серед безлічі позичальників і відсутності

документа, подібного до кредитного договору, що укладається при одержанні банківського кредиту; запобігання порушенню структури акціонерного капіталу; можливість дострокового викупу облігацій і зниження ціни обслуговування боргу; формування публічної кредитної історії, поліпшення іміджу на ринку капіталу. Однак існує ряд негативних моментів, пов'язаних з організацією облігаційної позики: великі накладні витрати порівняно з одержанням банківського кредиту; необхідність повернення боргу на відміну від коштів, залучених емісією акцій; диверсифікованість позики.

У другому розділі **“Методологічні особливості оцінки інвестиційного клімату у регіоні”** досліджено систему регіональних факторів інвестиційного процесу, запропоновано методику оцінки впливу регіональних факторів на інвестиційні процеси, проведено аналіз інвестиційної привабливості регіонів України за запропонованою методикою й оцінку інвестиційних ризиків Дніпропетровського регіону.

На основі вивчення різних підходів до визначення груп факторів, що впливають на інвестиційний клімат, сформульовано поняття регіональних факторів інвестиційного процесу як системи факторів, що визначають рівень інвестиційної активності, особливості протікання інвестиційних процесів у регіоні.

За допомогою дослідження регіональних факторів виявляються причини недостатньої інвестиційної активності і шляхи її підвищення. Результати вивчення і систематизації регіональних факторів допомагають інвестору прийняти рішення про доцільність вкладення коштів або зробити вибір між проектами з огляду ефективності даних інвестицій, спланувати свою діяльність. Нами запропонована наступна система регіональних факторів інвестиційних процесів (рис. 2).

Аналіз показників, що входять у кожен групу факторів, дає можливість кількісно і якісно оцінити вплив системи регіональних факторів на інвестиційні процеси. Основні показники, що мають кількісну оцінку, включені в методику оцінки впливу регіональних факторів на інвестиційні процеси, яка відрізняється від існуючих тим, що має високий рівень прозорості і гнучкості. По кожній групі показників визначається інтегральний індекс. Результати застосування цієї методики показали, що Дніпропетровський регіон займає 19 місце за рівнем економічного розвитку, 5 – за рівнем ділової активності, 14 – за рівнем соціально-демографічного розвитку, 25 – за рівнем ризиків.

У процесі дослідження рівня інвестиційної привабливості Дніпропетровського регіону виявлено, що йому належить близько 9% валової доданої вартості. Останнім часом намітилося зниження даного показника, пов'язане з уповільненням темпів економічного розвитку регіону.

Результати аналізу структури балансів підприємств Дніпропетровської області, що відносяться до промислового сектора, будівельної галузі і сфери торгівлі дозволили виділити основні джерела коштів і напрямки їхнього вкладення.

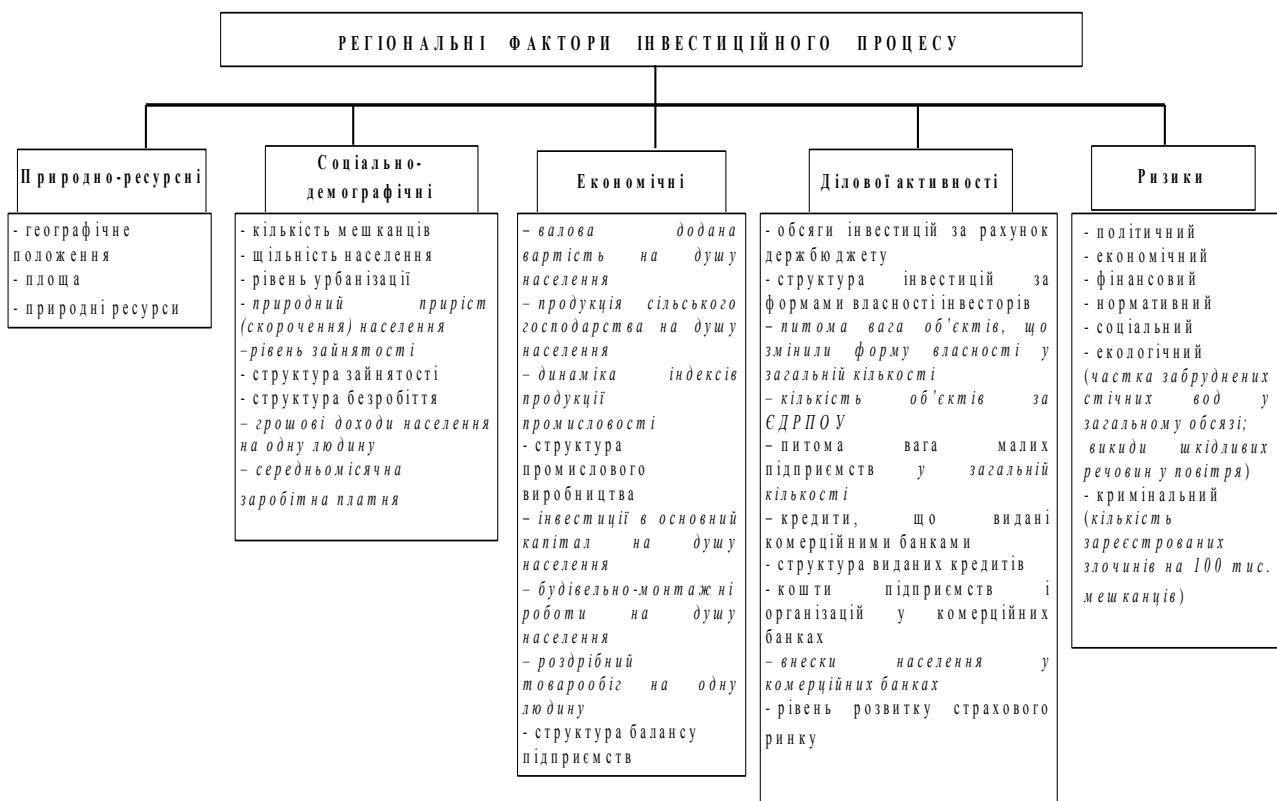

Рис. 2. Система регіональних факторів інвестиційних процесів

Підтверджено той факт, що основним джерелом інвестиційних ресурсів на вітчизняних підприємствах є кредиторська заборгованість (43–83%) і додатковий капітал (до 23%). Виявлено перевагу основних фондів у структурі активів промислових підприємств (42%), що обумовлено специфікою їхньої діяльності. Відзначено значну величину дебіторської заборгованості, особливо у торговельних підприємствах – 72%.

Таким чином, результати проведеного дослідження інвестиційної привабливості Дніпропетровської області показали, що варто звернути увагу на різке уповільнення темпів динамічного розвитку і невисокі питомі показники економічного розвитку, що трохи погіршує умови для залучення інвестицій в економіку області (рис. 3).

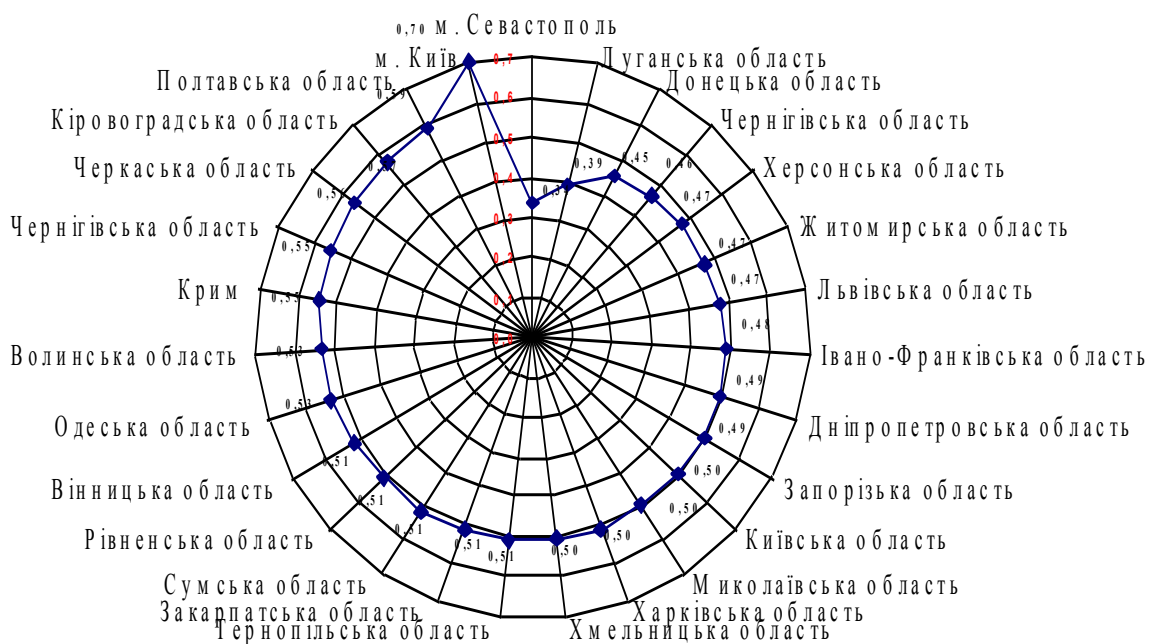

Рис. 3. Рейтинг регіонів України за рівнем економічного розвитку

Дано оцінку інвестиційних ризиків Дніпропетровського регіону за наступними видами: політичний, економічний, фінансовий, нормативний, кримінальний, екологічний. За результатами оцінки методом порівняння із середнім значенням по Україні виявлено ризики з найбільшим рівнем – кримінальний і екологічний.

У третьому розділі **“Удосконалення фінансового механізму інвестиційних процесів у регіоні”** запропоновано заходи для активізації інвестиційних процесів через фінансовий механізм управління інвестиційною програмою з урахуванням пріоритетних напрямків структурної трансформації економіки регіону.

Перспективи сталого економічного зростання в Україні в цілому, й у Дніпропетровській області зокрема, у значній мірі, залежать від вирішення ключової проблеми реформування економіки – забезпечення ефективних структурних змін у виробництві і підвищення його конкурентоспроможності.

Мету реструктуризації регіональної економіки можна виразити наступним чином: при обмеженому обсязі ресурсів, з урахуванням усіх регіональних факторів досягти максимального соціально-економічного ефекту для регіону.

З урахуванням трансформаційних процесів, що відбуваються в Дніпропетровському регіоні, виділяються пріоритети в регулюванні інвестиційної діяльності для реалізації інноваційної стратегії його розвитку:

– збільшення частки нематеріального виробництва в структурі народного господарства регіону (зокрема послуг невиробничого призначення, науки і наукового обслуговування);

– розвиток виробництв, орієнтованих на місцеві ресурси, чи використання у своїй діяльності вторинної сировини (машинобудування, металургія, хімічна промисловість);

– підвищення темпів розвитку галузей інвестиційної спрямованості (машинобудування і промисловості будівельних матеріалів), а також сфери фінансів і страхування;

– зниження в структурі експорту сировини і допоміжних матеріалів;

– використання стратегії ресурсозбереження, що забезпечує скорочення питомих витрат природної речовини на одиницю кінцевої продукції і зменшує негативне навантаження на навколишнє середовище.

Активізація інвестиційної діяльності в Дніпропетровському регіоні залежить від мобілізації інвестиційних ресурсів із усіх можливих джерел.

Для управління фінансовим механізмом інвестиційної програми розвитку регіону рекомендується використовувати модель прогнозування джерел фінансування інвестиційної діяльності (рис. 4).

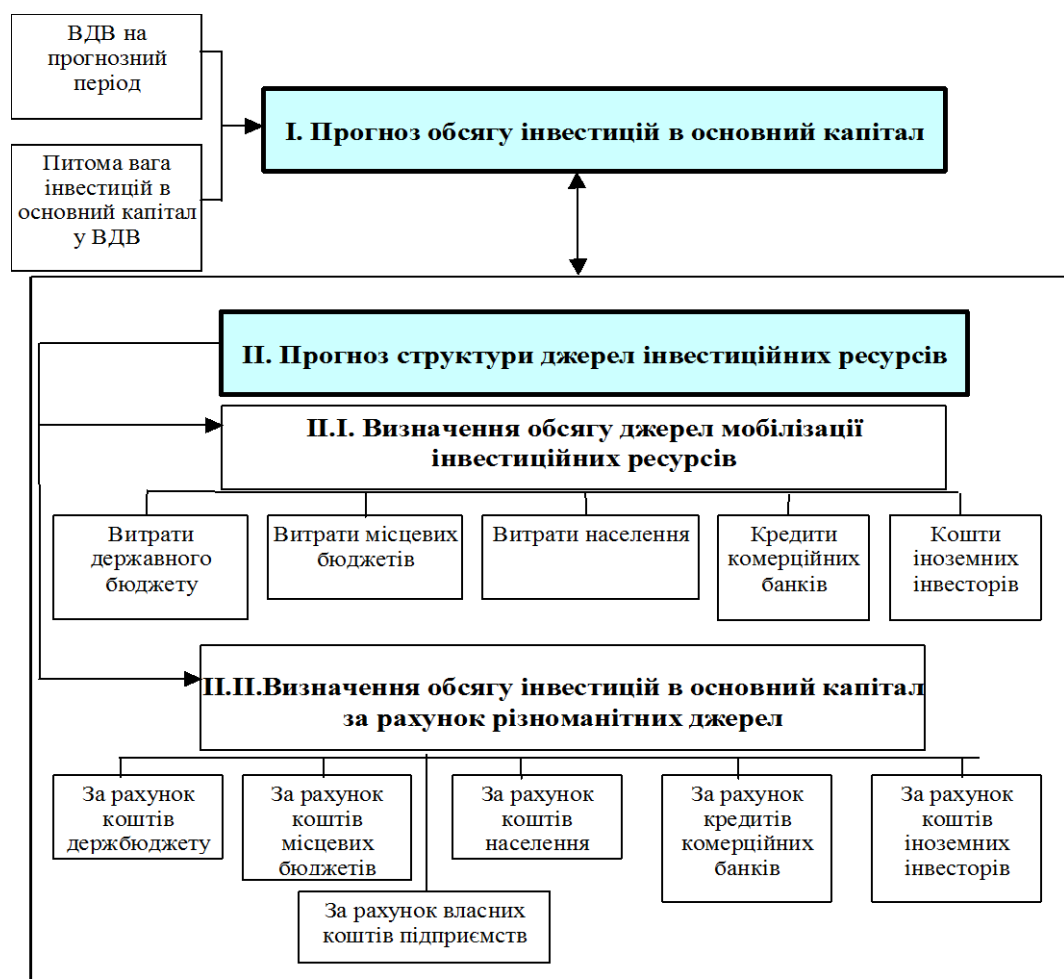

Рис. 4. Прогнозування обсягу і структури інвестицій в основний капітал

Прогнозування обсягів інвестицій за джерелами інвестиційних ресурсів дає можливість виділити перспективні напрямки мобілізації капіталу. Отже,

необхідно вивчити тенденції зміни кожного окремого джерела інвестиційних ресурсів. Результати прогнозу представлені в *табл. 1*.

Таблиця 1

**Прогноз основних показників інвестиційної діяльності в
Дніпропетровському регіоні на 2004-2005 рр.**

Показник	2004 р.	2005 р.
Валова додана вартість (ВДВ), млн. грн.	21671,1	24488,4
Питома вага інвестицій в основний капітал у ВДВ, %	18,9	20,8
Валовий обсяг інвестицій в основний капітал, млн. грн.	4101,2	5112,2
у тому числі за рахунок:		
коштів державного бюджету, млн. грн. % у загальному обсязі	170,7 (4,16)	290,7 (5,67)
коштів місцевих бюджетів, млн. грн. % у загальному обсязі	131,2 (3,2)	152,5 (2,98)
коштів населення, млн. грн. % у загальному обсязі	165,0 (4,02)	180,9 (3,55)
коштів іноземних інвесторів, млн. грн. % у загальному обсязі	220,3 (5,37)	264 (5,16)
власних коштів підприємств, млн. грн. % у загальному обсязі	2872,8 (70,05)	3171,3 (62,04)
кредитів комерційних банків, млн. грн. % у загальному обсязі	541,2 (13,2)	1052,8 (20,6)

Аналіз даних свідчить про те, що необхідні кардинальні заходи, спрямовані на здійснення якісного прориву в обсягах і ефективності інвестицій.

У зв'язку з тим, що одним з найбільш перспективних джерел інвестиційних ресурсів є кредити комерційних банків, необхідне проведення комплексу заходів, спрямованих на реалізацію даної потенційної можливості. Виділено три основні напрямки для збільшення обсягу і термінів кредитів комерційних банків: зниження рівня кредитних ризиків; збільшення обсягу джерел кредитних ресурсів; підвищення рівня капіталізації банківської системи.

ВИСНОВКИ

1. В умовах трансформації економіки України першочерговим питанням є мобілізація необхідного обсягу інвестиційних ресурсів. Проведене в межах дисертації дослідження проблем формування і розвитку інвестиційних процесів у регіоні дає можливість більш глибокого вивчення теоретичної сутності інвестицій і інструментів державного регулювання інвестиційної діяльності, оцінки впливу системи регіональних факторів на інвестиційні процеси, активізації інвестиційної діяльності на регіональному рівні. Виявлені у процесі дослідження закономірності в інвестиційних процесах можуть бути використані для вирішення проблем регіонів, що виникають в умовах ринкових трансформацій, при розробці регіональних інвестиційних програм, для стимулювання розвитку регіонів.

2. Стимулювання інвестицій поряд з такими стратегічними напрямками як активізація інноваційної діяльності, структурна трансформація економіки країни, реформування банківської системи, розвиток фондового ринку є запорукою зростання економіки відповідно до особливостей економічного розвитку країни.

3. Для активізації інвестиційної діяльності необхідний комплексний підхід до виявлення дієвих методів, важелів і способів їхньої організації. Це дозволяє здійснити розроблена модель фінансового механізму інвестиційних процесів, розглянута як система взаємозалежних елементів, що забезпечує реалізацію функцій управління інвестиційними процесами при відповідному нормативному, правовому й інформаційному забезпеченні для досягнення цілей соціально-економічного розвитку країни. Фінансовий механізм інвестиційних процесів включає дві підсистеми: фінансове забезпечення і фінансове регулювання.

4. Аналіз джерел інвестиційних ресурсів на макро- і мікроекономічному рівнях продемонстрував, що сформувати істотний інвестиційний потенціал вітчизняної економіки можливо за рахунок мобілізації ресурсів із усіх можливих джерел, пріоритетними з яких є ресурси населення і суб'єктів господарювання для макrorівня і позикові джерела фінансування для мікрорівня.

5. У результаті проведеного дослідження удосконалено систему регіональних факторів інвестиційного процесу, що включає природно-ресурсні, соціально-демографічні й економічні фактори, а також фактори ділової активності і ризику. Дані групи факторів з відповідними їм кількісними показниками увійшли в модель оцінки впливу регіональних факторів на інвестиційні процеси. Запропонована модель заснована на принципах прозорості методологічного підходу і показників, що використовуються, а також самостійності інвестора у визначенні значимості показників залежно від специфіки реалізованого проекту, що робить її більш гнучкою порівняно з існуючими методиками оцінки інвестиційного клімату.

6. Розроблено модель оцінки впливу регіональних факторів на інвестиційні процеси, яка апробована на даних Дніпропетровського регіону. За результатами дослідження виявлено тенденції уповільнення динаміки і зниження питомих соціально-економічних показників, у тому числі інвестиційної активності.

7. Виявлено основні напрямки структурної трансформації економіки Дніпропетровського регіону для реалізації інноваційної стратегії: децентралізація управління економікою, розширення повноважень регіонів; підтримка пріоритетних напрямків в економіці (паливно-енергетичний комплекс; соціальна сфера, виробництво товарів народного споживання і послуг, експортноорієнтована конкурентоспроможна продукція, медична і мікробіологічна промисловість); мобілізація інвестиційних ресурсів за рахунок економічно обґрунтованих нормативів амортизаційних відрахувань і створення галузевих і міжгалузевих фондів амортизації, випуску цінних паперів під конкретні проекти, розширення іпотечного кредитування; залучення ресурсів

фінансово-кредитної сфери, іноземних інвестицій і коштів міжнародних фінансових організацій.

8. Розроблено модель прогнозування структури джерел інвестиційної діяльності в Дніпропетровському регіоні, за результатами застосування якої виявлено основні тенденції у співвідношенні обсягів інвестиційних ресурсів на середньострокову перспективу.

9.3 метою активізації інвестиційної діяльності в регіоні за рахунок збільшення частки кредитних ресурсів у фінансуванні інвестиційних процесів запропоновано комплекс заходів для вирішення проблем недоступності довгострокових кредитних ресурсів, низької стійкості банківської системи, високого рівня фінансових ризиків.

В умовах дефіциту інвестиційних ресурсів, так необхідних для підвищення рівня соціально-економічного розвитку країни, особливу актуальність набуває комплексний підхід до визначення основних методів і важелів стимулювання інвестиційної діяльності. Саме таку можливість і дає запропонована модель фінансового механізму інвестиційної діяльності, що лежить в основі формування і розвитку інвестиційних процесів.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Шкура И.С. Тенденции и условия иностранного инвестирования в экономику Украины // Академічний огляд. – 2002. – №1. – С.17–21.

2. Крамаренко Г.А., Шкура И.С. Пути мобилизации инвестиционных ресурсов на макроуровне // Экономика и управление. – 2003. – №5–6(42–43). – С.24–28.

Особистий внесок здобувача: визначено вплив кожної групи інвестиційних ресурсів на розвиток інвестиційних процесів.

3. Шкура И.С. Особенности формирования финансового механизма инвестиционных процессов // Академічний огляд. – 2003. – №2. – С.35–39.

4. Шкура И.С. Пути активизации инвестиционной деятельности отечественных предприятий в контексте кредитной политики коммерческих банков // Академічний огляд. – 2004. – №1. – С.42–47.

5. Шкура И.С. Региональные особенности оценки инвестиционного климата // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна – 2004. – №.634. – С.172–176.

6. Шкура И.С. Управление инвестиционными рисками на основе страховой защиты // Академічний огляд. – 2004. – №2. – С.49–52.

7. Шкура И.С. Переориентация коммерческих банков по итогам 2000 г. // Шляхи активізації вітчизняного виробництва: теорія та практика, проблеми підготовки фахівців. Матеріали Всеукраїнської наукової конференції (25–26 травня 2001 року). Хмельницький, ХІЕП, 2001. – С.102–105.

8. Шкура И.С. Проблемы реформирования пенсионного фонда // Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції “Підвищення ролі

фінансових відносин у комплексному соціально-економічному розвитку регіону”. – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2001. – С.28–30.

9. Шкура І.С. Некоторые аспекты инвестиционной деятельности в Украине // Матеріали VI Міжвузівської науково-практичної конференції “Проблеми ефективного регіонального та корпоративного управління в умовах невизначеності та динамічності зовнішнього середовища”. – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2001. – С.117–121.

10. Шкура І.С. Исследование инвестиционных рисков региона // Європейський вибір України: проблеми теорії та практика реалізації. Тези доповідей міжнародної науково-практичної конференції. – Дніпропетровськ: ДУЕП, 2003. – С.122–124.

11. Шкура І.С. Роль облигаций на инвестиционном рынке // “Проблеми розвитку фінансової системи України і Крима”: Сб. трудов міжвузівської науч.-практ. конф. аспірантів і студентів г. Симферополь, 2004. – Симферополь: Изд. МОО “Центр Стабілізації”, 2004. – С.303–304.

АНОТАЦІЯ

Шкура І.С. Формування і розвиток інвестиційних процесів у регіоні. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.02.03 – Організація управління, планування та регулювання економікою. – Дніпропетровський університет економіки та права, Дніпропетровськ, 2005.

Дисертацію присвячено дослідженню теоретичних і практичних основ управління інвестиційними процесами, визначенню фінансових та організаційних умов їх розвитку й активізації, розробці методологічних підходів до оцінки інвестиційного клімату регіонів та прогнозуванню джерел інвестиційних ресурсів.

На основі аналізу макроекономічних процесів виявлено основні напрямки стратегічного розвитку економіки України з визначенням ролі інвестиційних процесів для досягнення сталого економічного зростання. Вивчено сучасні та попередні підходи вітчизняних та закордонних економістів до сутності інвестицій та ролі держави в інвестиційній діяльності.

У дисертації розкрито поняття фінансового механізму інвестиційних процесів, як основи формування та розвитку інвестиційної діяльності. Досліджено фінансове забезпечення фінансового механізму інвестиційних процесів на макро- та мікрорівні.

Удосконалено систему регіональних факторів інвестиційних процесів, на основі якій розроблено модель оцінки впливу регіональних факторів на інвестиційні процеси. У результаті застосування цієї методики визначено рейтинги регіонів України за рівнем ділової активності, ризиків, економічного та соціально-демографічного розвитку.

Для активізації інвестиційної діяльності розроблено фінансовий механізм управління інвестиційною програмою розвитку регіону та запропоновано модель прогнозування джерел інвестиційних ресурсів.

Ключові слова: інвестиції, регіон, фінансовий механізм інвестиційних процесів, джерела інвестиційних ресурсів, прогнозування, активізація інвестиційної діяльності.

АННОТАЦИЯ

Шкура И.С. Формирование и развитие инвестиционных процессов в регионе). – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.02.03 – Организация управления, планирования и регулирования экономикой. – Днепропетровский университет экономики и права, Днепропетровск, 2005.

Диссертация посвящена исследованию теоретических и практических основ управления инвестиционными процессами, определению финансовых и организационных условий их развития и активизации, разработке методологических подходов к оценке инвестиционного климата регионов и прогнозированию источников инвестиционных ресурсов.

В работе на основе изучения современного и предыдущего опыта отечественных и зарубежных экономистов обобщены подходы к сущности инвестиций и роли государства в инвестиционной деятельности. На основе анализа макроэкономических процессов с 1996 по 2003 гг. выявлены основные направления стратегического развития экономики Украины с указанием на роль инвестиционных процессов в достижении устойчивого экономического роста.

Раскрыто понятие финансового механизма инвестиционных процессов, на основе которого происходит формирование и развитие инвестиционной деятельности, а также создается возможность поиска путей ее активизации. Так как одной из ключевых подсистем финансового механизма инвестиционных процессов выступает финансовое обеспечение, в работе проведено исследование инвестиционных ресурсов на макроэкономическом и микроэкономическом уровнях.

Автором усовершенствована система региональных факторов инвестиционных процессов, включающая ряд количественных и качественных показателей. На основе данной системы разработана модель оценки влияния региональных факторов на инвестиционные процессы, отличающаяся высоким уровнем прозрачности показателей и гибкостью применения в зависимости от специфики запланированного инвестиционного проекта. В результате применения предложенной модели определены рейтинги регионов Украины по уровню деловой активности, рисков, экономического и социально-демографического развития.

В соответствии с направлениями трансформационных процессов экономики страны в целом и Днепропетровского региона в частности разработан финансовый механизм управления инвестиционной программой развития региона. Предложена модель прогнозирования источников инвестиционных

ресурсов и направления активизации инвестиционной деятельности за счет увеличения доли кредитных ресурсов в структуре источников финансирования инвестиционных процессов.

Ключевые слова: инвестиции, регион, финансовый механизм инвестиционных процессов, источники инвестиционных ресурсов, прогнозирование, активизация инвестиционной деятельности.

ANNOTATION

Shkura I. Forming and development of investment processes in a region. – Manuscript.

Thesis for a degree of Candidate of Science (Economics) in specialty 08.02.03 – Organization of management, planning and regulation of economics. – Dnipropetrovsk University of Economics and Law, Dnepropetrovsk, 2005.

The thesis deals with theoretical and practical basis of investment processes management, determination of financial and organizational conditions of their development and activation, working out methodological approaches to the evaluation of regional investment climate and forecasting sources of investment resources.

On the basis of the analyses of macroeconomic processes there have been determined the main directions of Ukrainian economics strategic development. The role of investment processes in achieving of stable economic growth has been demonstrated in the work. Modern and existing approaches of national and foreign economists to the essence of investments and role of state in investment activity have been investigated.

The thesis gives determination of financial mechanism of investment processes as the basis for forming and development of investment activity. There has been investigated financial guarantee of financial mechanism of investment processes on macro- and microlevel.

The system of regional factors of investment processes has been improved. The technique of evaluation of influence of regional factors on investment processes has been developed on the basis of the above improved system of factors. Due to application of these technique the ranges of regions by the level of business activity, risks, economic and social-demographic development have been determined.

The financial mechanism of management of regional investment program and the model of forecasting of sources of investment resources has been developed to stimulate investment activity.

Key words: investments, region, financial mechanism of investment processes, sources of investment resources, forecasting, stimulation of investment activity.